

Briefing paper - inkluzivní vzdělávání v ČR

Co (ne)mění systém podpůrných opatření od září 2016

Březen 2016

V souvislosti s nástupem systému podpůrných opatření pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami od září 2016 se často objevuje řada nejasností, které se týkají reálných změn a již dnes platných pravidel. Tento dokument má za cíl představit nejvýznamnější změny, připomenout současnou legislativu v oblasti inkluzivního vzdělávání a představit základní čísla žáků s postižením.

1. Co ve školství nadále zůstává a nemění se

Základní školy mají povinnost přijmout všechny děti ze své spádové oblasti (včetně těch s handicapem)

Školský zákon platný od roku 2005 garantuje právo žáka na vzdělávání v jeho spádové škole. Ředitel je povinen přijmout žáky ze spádové oblasti až do vyčerpání kapacity (§36, odst. 7 školského zákona), včetně žáků s handicapem. Princip povinného přijetí žáka spádovou školou posílil antidiskriminační zákon zakazující diskriminaci na základně zdravotního postižení (§2, odst. 3). Všechny školy mají povinnost poskytovat podporu a zajistit podmínky pro vzdělávání žáků s handicapem.

Pro přijetí do speciální školy jsou nezbytné žádost rodiče a kladné doporučení poradenského zařízení

Pro zařazení žáka do speciální školy je dnes nutný souhlas rodiče a doporučení poradenského zařízení. Rodiči nadále náleží právo na rozhodnutí, zda své dítě nechá zařadit do běžné, nebo speciální školy, pokud k tomu vydá poradenské zařízení kladné doporučení. Volba rodiče se tedy neruší. Vyhláška o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami sice upřednostňuje integraci žáků s postižením v běžné škole, avšak rozhodnutí bude vždy na odborném posudku poradenského zařízení a následně na rodiči. Zákon ani vyhláška nenařizují vzdělávání dětí s handicapem v běžných školách.

Postavení speciálních škol

Speciální školy lze nadále zřizovat ve stejném rozsahu jako doposud (žádný segment speciálních škol nebyl zrušen). Jejich zřizování je konkrétně upraveno v §16, odst. 9 zákona. Zákon umožňuje zřizovat školy, třídy, oddělení, studijní skupiny pro děti, žáky a studenty s mentálním, tělesným, zrakovým nebo sluchovým postižením, závažnými vadami řeči, závažnými vývojovými poruchami učení, závažnými vývojovými poruchami chování, souběžným postižením více vadami nebo autismem.

2. Změny, které přináší novelizovaná legislativa

Nároková a tedy bezplatná podpůrná opatření

Nejdůležitější částí novely školského zákona z roku 2015 je systém podpůrných opatření. Ten garantuje bezplatná podpůrná opatření všem žákům se speciálními vzdělávacími potřebami (žákům s různými typy postižení, zdravotního znevýhodnění nebo sociálního znevýhodnění), bez ohledu na to, zda se vzdělávají v běžné, nebo speciální škole.

V současné době totiž nedostávají žáci na běžných školách dostatek podpory a školy dostatek peněz na vzdělávání žáků s handicapem. Přestože již dnes zákon zaručuje žákům podporu, reálně se jim této podpory nedostává. Podle tematické zprávy České školní inspekce z roku 2014¹ musejí běžné školy čerpat na asistenty pedagoga, psychology nebo speciální pedagogy z celé řady zdrojů – z příspěvků kraje, zřizovatele (obce), EU projektů, rozvojových projektů MŠMT nebo dokonce od rodičů (2,8 %

¹ Česká školní inspekce, Tematická zpráva: Podpora inkluzivního vzdělávání v základních a středních školách ve školním roce 2012/2013, Praha 2014

asistentů pedagoga pro žáky se zdravotním postižením bylo dle zprávy financováno přímo rodiči, což je v rozporu se zákonem). Takto složitý systém přináší školám velkou zátěž. Podle nového systému budou mít žáci nárok na bezplatná podpůrná opatření a školy obdrží prostředky na to, aby jim je mohly v plném rozsahu poskytnout.

Jak bylo uvedeno výše, školy mají již 11 let školským zákonem stanovenou povinnost dětem s handicapem poskytovat podporu, stát jim však doposud nezajistil prostředky na to, aby tuto povinnost mohly plnit.

Vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy připravilo upravený Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (RVP ZV), do kterého byly zaneseny očekávané výstupy z dnes ještě platného vzdělávacího programu pro žáky s lehkým mentálním postižením. Pro ně doposud platil RVP ZV - Příloha upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením (dále jen "Příloha pro žáky s LMP"). Ta se sice ruší, avšak ne bez náhrady. Výstupy ve vzdělávání dětí s lehkým mentálním postižením jsou nadále sniženy dle jejich možností.

Dle současného stavu je rozvrh žáků s LMP v běžných školách odlišný od jejich spolužáků ve třídě a oni tak na některé hodiny musejí docházet do jiných ročníků. Nově se rozvrh žáků s LMP přiblíží jejich spolužákům a nebudou tedy muset putovat z kolektivu do kolektivu.

Změny týkající se tzv. základních škol praktických

Název základní škola praktické je pouze název pro účely označování školy. Tyto školy učí žáky s lehkým mentálním postižením podle rušené "Přílohy pro žáky s LMP". Více než 90 % těchto škol se jako základní škola praktická ve svém názvu neoznačuje². Po zapracování "Přílohy pro žáky s LMP" do RVP - ZV se tyto školy mohou transformovat na běžné základní školy dle všech jejich pravidel (řada jich to již udělala a nabízí vzdělávání v běžných a speciálních třídách), nebo zůstanou školami pro žáky s mentálním postižením. Je důležité připomenout, že tzv. základní školy praktické mají nadále problém s nepřiměřeným počtem žáků romského původu, kteří v nich tvoří asi 30 % žáků, tedy přibližně desetkrát více, než je poměrné zastoupení romských žáků v základním školství.

3. Podpora a připravenost škol na vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami

Při diskusi o společném (inkluzivním) vzdělávání se často zmiňují obavy o připravenost škol na vzdělávání žáků s handicapem. Dle zprávy ČŠI z roku 2014 jsou největšími bariérami pro zavádění společného vzdělávání v běžných školách nedostatek financí na pozice asistentů, speciálních pedagogů, psychologů a na podpůrná opatření. Tento problém je nyní řešen nárokem na podpůrná opatření. Odborná úroveň a nedostatečná metodická podpora učitelů je bariérou pro necelých 20 % škol zahrnutých do průzkumu.

Podle průzkumu realizovaného Univerzitou Palackého v Olomouci ve spolupráci s Asociací pracovníků speciálně pedagogických center si 69,9 % pedagogických pracovníků myslí, že školy jsou připraveny na vzdělávání žáků se zdravotním postižením. 58,1 % pedagogických pracovníků

² Klusáček, Jan, Sociální vyloučení, lehké mentální postižení, základní školy praktické, Analýza dostupných statistických dat, Univerzita Palackého, Člověk v tísni, 2015

se domnívá, že školy jsou připraveny na vzdělávání žáků s LMP. Do průzkumu bylo zahrnuto přes 4.000 pedagogických pracovníků.

Z důvodu šíření mýtů a nepravdivých informací vzbuzujících obavy ve společnosti se liší současné průzkumy (MF Dnes, Blesk) podpory společného vzdělávání s těmi dřívějšími. Dle průzkumu agentury IPSOS z prosince 2015 má společné vzdělávání podporu 57 % lidí a 61 % lidí se domnívá, že toto vzdělávání může být prospěšné. Podle již citovaného průzkumu pro Univerzitu Palackého souhlasilo s novým systémem podpůrných opatření 42,3 % lidí, nesouhlasilo 39,3 %, přičemž 80,5 % bylo se změnami seznámeno.

Tyto průzkumy považujeme za daleko reprezentativnější, než průzkumy, které se objevily v nedávné době. V případě údajů publikovaných Mladou frontou Dnes (94 % nesouhlasí s inkluzí) se jednalo o pouhou anketu, která nepoužívá reprezentativní vzorek. Další nedávný průzkum uveřejněný deníkem Blesk navíc zmiňuje, že veřejnost není dostatečně seznámena se změnami, ale i tak s nimi nesouhlasí.

Dokumenty:

- zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 198/2009 Sb. o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací (antidiskriminační zákon)
- vyhláška o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných
- Česká školní inspekce, [Tematická zpráva, Podpora inkluzivního vzdělávání v základních a středních školách ve školním roce 2012/2013, Praha 2014](#)
- [Kolektiv autorů, Postoje a potřeby pedagogické veřejnosti ve vztahu k implementaci podpůrných opatření podle nové školské legislativy, Univerzita Palackého, 2015](#)
- [Klusáček, Jan, Sociální vyloučení, lehké mentální postižení, základní školy praktické, Analýza dostupných statistických dat, Univerzita Palackého, Člověk v tísni, 2015](#)

Příloha: Počet žáků s postižením a jejich integrace za školní rok 2014/2015

Počet základních škol v ČR

4106

z toho integruje
žáky s postižením **3175**

Celkový počet žáků
v základním vzdělávání **854 137**

Počet integrovaných žáků
s postižením v běžných školách **45 853**

Celkový počet
speciálních škol
pro všechny druhy
postižení v ČR

383 23 877

Počet žáků
s postižením
vzdělávaných ve
speciálních školách

ŽÁCI S LEHKÝM MENTÁLNÍM POSTIŽENÍM

13 961

Celkový počet žáků s LMP
(zpřesněný údaj ze školní matriky)

Počet integrovaných
žáků s LMP
v běžných školách

Počet žáků s LMP
ve speciálních
třídách
běžných škol

Počet žáků s LMP
v běžné škole, se kterou
byla sloučena dříve
samostatná speciální škola

Počet žáků s LMP
ve speciálních
školách

267 Vzdělávání pro
žáky s LMP nabízí
267 speciálních škol

809 Individuálně integruje
žáky s LMP
809 běžných škol

32 Průměrný počet žáků
s LMP na jednu školu
nabízející vzdělávání
pro žáky s LMP

Pokud by se všichni rodiče
dětí s LMP rozhodli dát své
dítě ze speciální do běžné
školy – jednalo by se v
průměru o přechod 2 dětí
na školu (napříč všemi 9
ročníky). V průměru je to
1 žák s LMP na 100 žáků
běžných škol.

**Tato situace ale
nenastane, protože
plošný přesun dětí s LMP
ze speciálních škol zákon
ani vyhláška nenařizuje.**

176

Celkový počet žáků se
zrakovým postižením ve
speciálních školách v ČR

186

Celkový počet žáků ve
speciálních školách pro
tělesně postižené v ČR

516

Celkový počet žáků ve
speciálních školách pro
sluchově postižené v ČR

Společné vzdělávání je již mnoho let realitou